

23. jaanuar 2023

Suurkoja otsus 61435/19 - sõnavabadus

Macaté vs. Leedu

Artikkel 10-1

Asjaolud

Kaebaja oli lastekirjanik ja avalikult lesbi. 2013. aasta detsembril Leedu Ülikooli kasvatusteaduste osakond avaldas tema raamatu „Merevaigu süda“ (Gintarinė širdis), mis koosnes kuuest muinasjutust, millest kaks kujutasid abielu samast soost isikute vahel. Raamat oli suunatud üheksa- kuni kümneaastastele lastele ja erinevatele sotsiaalsetele rühmadele, nagu romad, erineva rassilise taustaga inimesed, puuetega inimesed ja lahutatud pered. Raamat käsitles ka väljarännet ja kiusamist. Varsti peale raamatu avaldamist osad Seimi liikmed väljendasid muret, viidates peresid esindavate ühenduste kaebustele, et lastele esitatakse lugusid samasooliste suhetest. Seejärel peatati ajutiselt raamatu levitamine. Hiljem raamatu levitamist jätkati, kuid raamat oli märgistatud hoiatussildiga, mis teatas, et selle sisu võib olla alla 14-aastastele lastele kahjulik. Seda tehti ajakirjanduseetika inspeksiooni juhiste kohaselt. Kaebaja esitas kirjastaja vastu edutult tsiviilhagi, kus leidis, et samasooliste isikute suhete kirjeldamist ei saa pidada üheski vanuses lapsele kahjulikuks.

EIK-sse pöördudes tugineb kaebaja artiklitele 10 ja 14 (üksi ja eraldi) ning leiab, et tema raamatu levitamine peatati ainult sellepärast, et see näitas samasooliste isikute suhteid positiivsena. Ta väitis ka, et alaealiste kaitse seaduse § 4 lg 2 näis neutraalne, kuid tegelikult oli selle eesmärk piirata igasuguse positiivse LGBT isikute kohta teabe levitamist laste kaitsmise ettekäändel.

EIK seisukohad

Artikkel 10

Esiteks uuris EIK, kas vaidlustatavad meetmed on omistatavad kostjariigile. EIK leidis, et need on, sest meetmeid rakendas avalik-õiguslik isik (ülikool), need tulenesid otseselt siseriiklikust õigusest, mis nägi ette haldusvastutuse kõigile, kes avaldasid või levitasid lastele kahjulikuks peetavat teavet ilma sobiva märgistusega, samuti mitmete teiste riigiasutuste sekkumisest. Ka siseriiklikud kohtud olid need läbi vaadanud ja kinnitanud.

EIK leidis, et rakendatud meetmed sekkusid kaebaja sõnavabadusse. Raamatud olid raamatupoodidest tagasi kutsutud, vähendades seeläbi nende kättesaadavust lugejatele. Samuti oli tõenäoline, et hoiatussildid vähendasid lugejaskonda - märkimisväärne hulk vanemaid, kelle lapsed olid raamatu kavandatud vanuserühmast, oleksid keeldunud lubamast oma lastel seda lugeda, eriti arvestades eelarvamusi Leedu LGBTI-kogukonna suhtes. Lisaks väärrib märkimist, et üle 14-aastased lapsed on üldiselt palju vähem huvitatud muinasjuttude lugemisest. Lisaks mõjutasid hoiatussildid kaebaja mainet väljakujunenud lastekirjanikuna ning heidutasid teda ja teisi sarnase kirjanduse avaldamisest.

Seejärel leidis EIK, et meetmetel oli alus siseriiklikus õiguses, nimelt alaealiste kaitse seaduse § 4 lg 2 (16).

EIK ei saanud aru sellest, kuidas siseriiklike kohtute ja valitsuse sõnul olid teatud lõigud – printsess ja kingsepa tütar, kes magasid pärast pulmi teineteise kaisus – olnud seksuaalselt vulgaarsed. Samuti ei

¹ Lühiülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd.

veennud EIK-d valitsuse argument, et raamat oli propageerinud samasooliste perekondi teistest. Vastupidi, muinasjutud propageerisid kõigi ühiskonnaliikmete austust ja aktsepteerimist nende elu põhiaspektis, nimelt pühendunud suhetes.

Lisaks leidis EIK, et alaealiste kaitse seaduse § 4 lõike 2 (16) seadusandlik ajalugu ja selle kohaldamise näited näitasid kavatsust piirata laste juurdepääsu samasooliste isikute suhetega seotud teabele. Eelkõige oli § 4 lõike 2 (16) tekst selgelt mõeldud viitama samasooliste suhetele ja abieludele, kuna nii põhiseadus kui ka tsiviilseadustik nägid ette ainult mehe ja naise vahelise abielu ning Leedu seadusandlus ei võimaldanud samasooliste liitude õiguslikku tunnustamist.

Olles tuvastanud, et meetmete eesmärk oli piirata laste juurdepääsu sisule, mis kujutab samasooliste suhteid olemuselt samaväärsena hetero suhetega, uuris EIK seejärel, kas sellist eesmärki saab pidada konventsiooni kohaselt legitiimseks. EIK on juba varem oma kohtupraktikas leidnud, et puuduvad teaduslikud tõendid, mis viitaksid sellele, et pelgalt homoseksuaalsuse mainimine või avalik arutelu seksuaalvähemuste sotsiaalse staatuse üle avaldaks lastele kahjulikku mõju. Selle tulemusena järeldas EIK, et laste juurdepääsu piiramisel sellisele teabele ei olnud eesmärki, mida ta võiks pidada seaduslikuks.

Seetõttu järeldas EIK, et kaebaja raamatu osas rakendatud meetmetel ei olnud õigusliku eesmärki, mida ta võiks pidada õiguspäraseks artikli 10 tähenduses. Sellest tulenevalt tuvastas EIK artikkel 10 rikkumise.

Teised artiklid

EIK otsustas 12 poolt- ja 5 vastuhäälega, et kaebaja kaebust ei ole vaja eraldi uurida artikli 14 alusel koostoimes artikliga 10.

Artikkel 41

EIK otsustas, et Leedu peab maksma kaebaja emale 12 000 eurot mittevaralise kahju hüvitiseks ning 5000 eurot kulude katteks.

Lahendile on lisatud eriarvamused.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

24. jaanuar 2023

Lahend 12928/20 - eelvangistuse liiga pikk kestus

Abuladze vs. Eesti

Artikkel 5-3

Asjaolud

Kaebaja oli kahtlustatav kriminaalasjas ning võeti sellest tulenevalt oktoobris 2015 vahi alla. 13. märtsi 2020. aasta Harju Maakohtu otsusega kriminaalasjas nr 1-16-2411 tunnistati ta süüdi kuritegelikku ühendusse kuulumises (KarS § 255 lg 1) ning teda karistati 6-aastase vangistusega, karistusaja algusega 6. oktoobrist 2015. Kokku viibis kaebaja seega süüdimõistva otsuse tegemiseni vahi all 4 aastat 5 kuud ja 5 päeva.

EIK-sse pöördudes tugines kaebaja artikli 5 lõikele 3 ning kaebas ülemääraselt pika vahi all pidamise peale.

EIK seisukohad

Artikkel 5-3

EIK ei nõustunud valitsuse etteheidetega kaebuse vastuvõetavusele ja lahendas kaebuse sisuliselt. EIK tõi otsuses esmalt välja senise kohtupraktika põhimõtted. EIK rõhutas, et kaebaja vahi all pidamise kestus – ligikaudu 4,5 aastat alates kaebaja vahi alla võtmisest kuni kohtuotsuse kuulutamiseni – on väga murettekitav ning peab olema tugevalt põhjendatud. EIK nõustus valitsusega, et kogu kaebaja vahi all pidamise perioodi vältel esines jätkuvalt põhjendatud kahtlus, et kaebaja pani toime talle etteheidetavad kuriteod. Mis puudutab kaebaja (jätkuva) vahi all pidamise aluseid, siis leidis EIK, et riigisiseseid kohtud põhjendasid kaebaja vahi all pidamise pikendamist asjakohaselt ja piisavalt. Menetluse toimetamise kohta märkis EIK, et kaebaja kohtuasi oli keeruline ja mahukas, võttes arvesse kohtualuste arvu ja uuritava kuritegeliku ühenduse tegevuse kestust. Kuigi kohtueelse menetluse kestust ei saanud pidada ülemäära pikaks, siis kohtumenetlus kestis ligikaudu 4 aastat. EIK küll möönis, et organiseeritud kuritegevust puudutav kriminaalasi valmistas uurimisasutustele ja hiljem ka kohtutele erilisi raskusi seoses faktide ja iga ühenduse liikme vastutuse tuvastamisega, kuid märkis, et ei saa sellegipoolest jätta tähelepanuta, et menetluses oli pikemaid ajavahemikke, mil istungeid ei määratud ega peetud. Kohus märkis, et konkreetsete viivituste omistamine võib osutuda keeruliseks, kuna viivitused tulenesid nii prokuröri ja ka mõne advokaadi osalemisest samaaegselt rohkem kui ühes menetluses, kliendilepingute viimasel minutil ülesütlemisest, vajadusest leida koostöös advokatuuriga uusi advokaate või määrata õigusabi andvad advokaadid kui ka korduvast vajadusest määrata rohkem kohtuistungeid ja sellest tulenevatest raskustest kõikidele asjaosalistele sobivate kuupäevade leidmisel.

Kokkuvõttes leidis EIK, et kuigi riiki ei saa pidada vastutavaks kaebaja ja teiste süüdistatavate käitumise eest, ei suutnud kriminaalõigussüsteem käesoleval juhul tagada erilist hoolsust kriminaalmenetluse juhtimisel. EIK tuvastas artikli 5 lõike 3 rikkumise.

Artikkel 41

EIK mõistis Eestilt kaebaja kasuks välja 4500 eurot kohtukulude katteks. Kaebaja ei olnud esitanud nõuet hüvitada mittevaraline kahju.

[Otsus](#) (inglise keeles)

24. jaanuar 2023

Lahend 54714/17 - kodu puutumatus

Svetova jt vs. Venemaa

Artikkel 8-1

Asjaolud

Esimene kaebaja, Z. Svetova, on inimõiguste aktivist ja ajakirjanik, kes tegi koostööd M. Hodorkovski asutatud mittetulundusühinguga Avatud Venemaa Fond. Ülejäänud kaebajad on esimese kaebaja pereliikmed, kes on samuti ajakirjanikud ja aktivistid. 2017. aastal otsiti nende korter läbi ja konfiskeeriti nende isiklikud asjad seoses M. Hodorkovski ja tema äripartnerite finantstehingute uurimisega. Samuti laadis uurija Z. Svetova arvutist alla teavet, mis sisaldas intervjuusid ja muid ajakirjanduslikke materjale. Seejärel keeldusid siseriiklikud kohtud kaalumast kaebajate kaebusi läbiotsimis- ja konfiskeerimismeetmete seaduslikkuse ja teostamise üle, väites, et neid asju vaadatakse mingil ajahetkel läbi M. Hodorkovski üle peetavas kriminaalmenetluses.

EIK-sse pöördudes tuginevad kaebajad artiklitele 8 ja 13 ning kaebavad selle üle, et nende isiklikud asjad otsiti läbi ja konfiskeeriti seoses kriminaalasjaga, kus neil puudub menetluslik staatus. Samuti kurdavad nad ka õiguskaitsevahendite puudumise üle. Z. Svetova tugineb ka artiklile 10 ning leiab, et tema arvutist teabe allalaadimine läbiotsimise ajal riivas tema õigust kaitsta oma ajakirjanduslikke allikaid.

EIK seisukohad

Esiteks analüüsis EIK, kas tal on jurisdiktsioon asja menetlemiseks. EIK leidis, et jurisdiktsioon asjaga tegelemiseks on olemas. Teiseks analüüsis EIK kostjariigi menetluses osalemata jätmise tagajärgi. EIK leidis, et see ei ole takistuseks asja läbivaatamisele.

Artikkel 8

Kaebajate korteri läbiotsimine ja nende isiklike asjade äravõtmine kujutas endast sekkumist nende õigusesse oma eraelu ja kodu austamisele. Kaebajatele ei antud läbiotsimismääruse koopiati, neil lasti seda vaid põgusalt lugeda ja Venemaa kohtud keeldusid läbi viimast määruse andmise põhjuste kohtulikku kontrolli. Kostjariik oli otsustanud menetluses mitte osaleda ega esitada oma kaitseks mingeid dokumente või argumente. Sellest tulenevalt uuris EIK kaebusi kaebajate väidete põhjal. EIK eeldas, et need on täpsed, kuna neid väiteid toetasid tõendid.

Puudusid viited selle kohta, et kaebajaid oleks süüdistatud või kahtlustatud kuriteos või ebaseaduslikus tegevuses ning neil oleks olnud kriminaalasjas menetluslik staatus. Seetõttu ei saanud EIK veenduda, et läbiotsimismääruse aluseks oli põhjendatud kahtlus, et kaebajate korterist võib leida esemeid, mis viitavad kuritegelikule tegevusele. Läbiotsimise protokollis märgitud põhjuseid ei saa pidada „asjakohasteks” ega „piisavateks”, kuna need ei viidanud võimalikule seosele kaebajate ja kolmandate isikute vastu algatatud kriminaalasja vahel. Läbiotsimismäärus anti välja 14 aastat pärast kriminaalasja algatamist kolmandate isikute suhtes ja täideti 40 päeva pärast selle väljastamist. Nii lai ajavahemik, mille kohta selgitusi ei olnud, muutis selle kasulikkuse uurimise jaoks kaheldavaks. Läbiotsimisprotokoll sisaldas üldisi ja laiaulatuslikke termineid, mis andsid politseile piiramatut kaalutusõigust, et otsustada, millised esemed ja dokumendid konfiskeerida. Selle liiga laia ulatuse alusel konfiskeeris uurija mitu kaebajatele kuulunud isiklikku eset. Sellist valimatut konfiskeerimist ei saa pidada demokraatlikus ühiskonnas vajalikuks.

Sellest tulenevalt tuvastas EIK artikkel 8 rikkumise.

Teised artiklid

EIK tuvastas ka artikli 13 rikkumise koosmõjus artikliga 8, kuna siseriiklikud kohtud keeldusid kaebajate kaebust läbi vaatamast. See takistas kaebajate kaebuste tõhusat läbivaatamist. Samuti tuvastas EIK ühehäälselt artikli 10 rikkumise Z. Svetova ajakirjanduslikku sõnavabadusse ebaproportsionaalselt sekkumise tõttu.

Artikkel 41

EIK leidis, et Venemaa peab kaebajatele maksma mittevaralise kahju hüvitiseks välja hüvitised vahemikus 4000 eurot kuni 10 000 eurot.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

26. jaanuar 2023

Lahend 22386/19 - õigus oma omandit segamatult kasutada

Valverde Digon vs. Hispaania

Protokolli nr 1 artikkel 1

Asjaolud

Kaebaja taotles toitjakaotuspensioni vahetult pärast oma elukaaslase surma, kellega tal oli tütar. Kuigi nad ei olnud abielus, olid nad Kataloonia piirkonnas koos elanud üle 8 aasta. Kolm päeva enne tema elukaaslase surma registreerisid nad ametlikult oma tsiviilpartnerluse. Haldusvõimud jätsid kaebaja taotluse rahuldamata põhjusel, et ta ei olnud täitnud nõuet registreerida oma partnerlus lahkunuga vähemalt kaks aastat enne tema surma. See oli uus nõue, mis tuli konstitutsioonikohtu otsusega kolm kuud enne kaebaja elukaaslase surma. Selle muudatuse ajendiks oli soov ühtlustada kõigis Hispaania osades kohaldatavat õiguskorda (mõnes piirkonnas kehtis juba varem ametlik registreerimisnõue). Kaebaja kaebused siseriiklikele kohtutele jäeti rahuldamata, sest ta oli esitanud taotluse pärast konstitutsioonikohtu otsuse jõustumist ja seetõttu ei olnud tal õigust saada toitjakaotuspensioni, kuna tal polnud varem ametlikult registreeritud kooselu.

EIK-sse pöördudes kaebas kaebaja ametivõimude keeldumise üle anda talle toitjakaotuspensioni. Ta leidis, et ametivõimud ei võtnud arvesse objektiivset võimatust täita ametlikku registreerimisnõuet, mis ei kehtinud tema juhtumi puhul enne konstitutsioonikohtu 2014. aasta otsust. Lisaks märkis ta, et vaidlustatud keeldumine kujutab endast diskrimineerimist seltsingu ellujäänud liikmete suhtes, kelle elukaaslased olid surnud enne konstitutsioonikohtu otsust või rohkem kui kaks aastat pärast selle otsuse jõustumist. Kaebaja tugines EIÕK artiklile 14 koostoimes protokoll nr 1 artikliga 1.

EIK seisukohad

Protokolli nr 1 artikkel 1

Esmalt analüüsis EIK protokoll nr 1 artikli 1 kohaldatavust. EIK leidis kokkuvõtvalt, et protokoll nr 1 artikkel 1 on kohaldatav, sest kaebajal oli tekkinud õiguspärane ootus saada toitjakaotuspensioni.

Kaebaja toitjakaotuspensioni taotluse tagasilükkamine oli sekkumine tema õigusesse oma omandit segamatult kasutada. Vaidlustatud meetmeid, täpsemalt konstitutsioonikohtu otsust ja sellele järgnenud õigusakte kaebaja asjas, tuli uurida protokoll nr 1 artiklis 1 sätestatud „vara kasutamise kontrolli” reegli alusel. Need vastasid seaduslikkuse nõudele, järgides üldist huvi kaotada varasem erinev kohtlemine elukoha alusel.

Sekkumise proportsionaalsust hinnates oli konstitutsioonikohtu otsusega kehtestatud seadusandlik muudatus, mis tõi kaasa uue õigusliku nõude, mida kaebaja objektiivselt ei saanud täita. Kuigi kaebaja ja tema elukaaslane vormistasid oma kooselu viivitamatult, suri kaebaja elukaaslane enne kahe aasta möödumist. Konstitutsioonikohus ega seadusandja ei olnud selliste juhtumite jaoks ette näinud üleminekuperioodi. Seetõttu ei olnud õigusreform kaebajale ja samas olukorras olevate isikute jaoks ettenähtav. EIK tunnistas, et toitjakaotuspensioni saamise nõuded muutusid enne, kui kaebaja sai õiguse seda hüvitist saada. Siiski oli kaebajal enne seda muudatust oma elukaaslase surma korral õigus saada toitjakaotuspensioni. Seetõttu oli vaidlustatud meede käesoleva juhtumi kontekstis ootamatu.

EIK märkis, et toitjakaotuspensioni määrati oluliselt sagedamini naistele, kes olid ebasoodsas või haavatavas olukorras, sest nad olid oma partneritest rahaliselt sõltuvad ning vajasid pärast partneri surma sotsiaaltoetusi.

Nõue vormistada partnerlus vähemalt kaks aastat enne ühe partneri surma, et teisel partneril oleks õigus saada toitjakaotuspension, oli tegelikult täiendav tagatis, mis võimaldas riigiasutustel ära hoida pettusi ja tagada, et toitjakaotuspension määrati ainult selle sihtotstarbele – nimelt kaitsmaks stabiilse paari haavatavat liiget, kes oli surnud isikust majanduslikult sõltuv. Kaebaja ja tema elukaaslane elasid enne konstitutsioonikohtu otsust katkematult koos üle 8 aasta, neil oli ühine laps ning nende majanduslikku olukorda arvestades oli kaebajal olnud legitiimne alus eeldada, et tal on elukaaslase surma korral õigus saada toitjakaotuspension. Ei olnud väidetud, et seda, et kaebaja oli suhte ametlikuks vormistanud vaid kolm päeva enne tema elukaaslase surma, võiks pidada pettuse märgiks. Kolme kuud, mis kaebajal ja tema elukaaslasel uue seadusest tuleneva nõude täitmiseks kulus, ei saa pidada ebamõistlikuks.

Ükski seadusandja poolne positiivne meede ei leevendanud üleminekuperioodi puudumist vallalistel paaridel, et nad saaksid teha asjakohaseid korraldusi, et reageerida muudatusele nende õiguslikkuses potentsiaalsele toitjakaotuspensionile. Valitsus ei olnud selgitanud, miks ei oleks üldist huvi saanud saavutada ilma kaebajale nii rasket tagajärge panemata, seda enam, et vaidlustatud erinev kohtlemine oli tingitud riigiasutustest. Puudusid mõjuvad üldistest huvidest tulenevad põhjused, mis õigustaksid kaebajale ja temaga samasse kategooriasse kuuluvate isikute jaoks üleminekuperioodi kehtestamata jätmist.

Käesoleva juhtumi konkreetsetes asjaoludes ei paistnud olevat mingit erilist kiireloomulisust, mis õigustaks üleminekukorra kavandamisest keeldumist, võttes nõuetekohaselt arvesse olemasolevaid õiguspäraseid ootusi. Kaebaja õigustesse sekkumine oli ebaoproportsionaalne ja vastuolus kaalul olevate huvide vahelise õiglase tasakaalu säilitamisega. Sellest tulenevalt tuvastas EIK protokoll nr 1 artikkel 1 rikkumise.

Artikkel 41

Kaebaja ei esitanud varalise ja/või mittevaralise kahju ega kulude õiglase hüvitamise nõudeid.

Lahendile on lisatud eriarvamused.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

26. jaanuar 2023

Lahend 45087/19 ja 45248/19 - eelvangistuse liiga pikk kestus

Podolinski ja Kaer vs. Eesti

Artikkel 5-3

Asjaolud

Kaebajad olid kahtlustatavad kriminaalasjas ning sellest tulenevalt kohaldas Harju Maakohus nende suhtes tõkendina vahistamist. 21. augusti 2019 Harju Maakohtu otsusega kriminaalasjas nr 1-16-483 tunnistati nad süüdi mh kuritegelikku ühendusse kuulumise eest (KarS § 255 lg 1) ja neile mõisteti karistuseks vangistus 7 aastat 6 kuud, karistusaja algusega 6. aprillist 2015. Kokku viibisid kaebajad seega süüdimõistva otsuse tegemiseni vahi all 4 aastat 4 kuud ja 15 päeva.

EIK-sse pöördudes tuginesid kaebajad artikli 5 lõikele 3 ning kaebasid ülemääraselt pika vahi all pidamise peale.

EIK seisukohad

EIK tõi otsuses esmalt välja senise kohtupraktika põhimõtted. EIK rõhutas, et kaebajate vahi all pidamise kestus – ligikaudu 4,5 aastat alates kaebajate vahi alla võtmisest kuni kohtuotsuse kuulutamiseni – on väga murettekitav ning peab olema tugevalt põhjendatud. EIK nõustus valitsusega, et kogu kaebajate vahi all pidamise perioodi vältel esines jätkuvalt põhjendatud kahtlus, et kaebajad panid toime neile etteheidetavad kuriteod. Mis puudutab kaebajate (jätkuva) vahi all pidamise aluseid, siis leidis EIK, et riigisiseseid kohtud põhjendasid kaebajate vahi all pidamise pikendamist asjakohaselt ja piisavalt. Menetluse toimetamise kohta märkis EIK, et kaebajate kohtuasi oli keeruline ja mahukas, võttes arvesse selle rahvusvahelist mõõdet, kohtualuste arvu ja uuritava kuritegeliku ühenduse tegevuse kestust. Kuigi kohtueelse menetluse kestust ei saanud pidada ülemäära pikaks, siis kohtumenetlus kestis ligikaudu 3,5 aastat. Siiski leidis EIK, et menetluses ei esinenud märkimisväärseid viivitusi, mida saaks omistada (ainult) riigile. Seega, kuigi kaebajaid peeti vahi all pikka aega, asus EIK seisukohale, et asjaomased asutused (st nii prokuratuur kui ka kohtud) juhtisid kaebajate kriminaalmenetlust erilise hoolsusega. Võttes arvesse, et kriminaalasi puudutas organiseeritud kuritegevust, nõustus kohus, et selle menetlemine valmistas uurimisasutustele ja hiljem ka kohtutele erilisi raskusi seoses faktide ja iga ühenduse liikme vastutuse tuvastamisega. EIK praktika kohaselt võib sellistes asjades pidada mõistlikuks ka tavapärasest pikemat vahi all pidamise aega.

EIK leidis, et kaebused on ilmselgelt põhjendamatud ning tunnistas need vastuvõetamatuks.

[Otsus](#) (inglise keeles)